

TIL TARJIMANING KALITI

Abdujalilova Xosiyatxon

Ilmiy rahbar: Qodirova Nargizaxon

Andijon viloyati Jalaquduq tumani

Andijon Davlat Chet tillari instituti talabasi

Annotatsiya: O'zbekcha: Tarjima jarayoni har bir tilda o'ziga xos xususiyatlarni hisobga olgan holda amalga oshiriladi. Ushbu maqola til tarjimasida jarayonida duch keladigan muammolarni, tarjimonning axloqiy javobgarligini, kreativ yondashuvni, uslubiy moslikni va tabiiylikni saqlashni muhokama qiladi. Tarjimonning vazifasi – asl matnning ma'nosini va uslubini to'g'ri aks ettirishdir. Maqolada tarjimadagi asosiy muammolar va ularni hal qilish usullari, shuningdek, tarjimaga zamonaviy texnologiyalarning ta'siri ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: O'zbekcha: Tarjima, kreativ yondashuv, uslubiy moslik, tabiiylik, axloqiy javobgarlik, madaniyatlararo tafovutlar, so'zma-so'z tarjima.

Tarjima — bu tilning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda boshqa tilga o'tkazish jarayoni bo'lib, u har doim biror matnni yoki ma'lumotni boshqa tilga o'tkazishda to'liq ma'no va uslubni saqlashni talab etadi. Tarjimonning vazifasi – faqat so'zlarni emas, balki matnning umumiy ma'nosi va ohangini ham to'g'ri yetkazishdir. Har bir tarjima o'ziga xos jarayon bo'lib, unda ko'plab muammolar yuzaga keladi. Ushbu maqola tarjimadagi asosiy muammolarni, kreativ yondashuvni, axloqiy javobgarlikni, uslubiy moslikni va tabiiylikni saqlashni ko'rib chiqadi.

Tarjima jarayonining asosiy masalalari

Tarjima jarayonida ko'plab omillarni inobatga olish zarur. Bu omillar orasida tilning grammatik tuzilmasi, ma'no va uslubni saqlash, madaniyatlararo tafovutlar va ijtimoiy kontekstni hisobga olish muhim o'rin tutadi. Tarjimon matnning har bir jihatini diqqat bilan tahlil qilishi, so'zlarning aniq ma'nolarini izlashdan ko'ra, butun matnning maqsadi va ma'nosini tushunishga harakat qilishi kerak. Tarjimada har doim so'zma-so'z tarjima qilishning o'rniga, uning mazmuni va maqsadi saqlanishi kerak.

Uslubiy moslik va tabiiylik

Tarjimada uslubiy moslik va tabiiylik saqlanishi lozim. Asl matnning uslubi, uning ohangi, ijodiy uslubi va ifoda shakli tarjimaga qanday o'tishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Tarjimon har qanday matnning o'ziga xos uslubini yangi tilga to'g'ri o'tkazishi kerak. Badiiy asarlarda, she'riyatda, drama asarlarini tarjima qilishda uslub va ohangni saqlash juda muhim. Tabiiylik esa, tarjimaning o'quvchiga tabiiy va tushunarli bo'lishini ta'minlashga yordam beradi. Tarjimon, so'zma-so'z tarjima qilishning o'rniga, matnning ma'nosini saqlab qolish va uni yangi tilga moslashtirishda ijodkor yondashuvni qo'llashi kerak.

Tarjimadagi madaniyatlararo tafovutlar

Tarjimon, madaniyatlararo tafovutlarni hisobga olgan holda, matnni tarjima qilishi kerak. Har bir madaniyatning o'ziga xos qadriyatlari, urf-odatlar va tushunchalari mavjud. Madaniyatlararo tafovutlarni inobatga olmaslik, tarjima natijasida noto'g'ri talqin yoki tushunmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Tarjimon madaniyatlarning o'ziga xos xususiyatlarini bilib, matnni yangi tilga to'g'ri moslashtirishi zarur. Ba'zan, madaniy elementlarni tarjima qilishda o'zgarishlar kiritilishi kerak bo'ladi, lekin bu jarayonda asl matnning ma'nosi saqlanishi lozim.

Tarjimonning axloqiy javobgarligi

Tarjimon nafaqat tilni yaxshi bilishi, balki axloqiy javobgarlikni ham o'z zimmasiga olishi kerak. Matnni tarjima qilishda tarjimonning asosiy vazifasi — asl matnning ma'nosini to'g'ri va haqiqatga mos tarzda o'tkazishdir. Bu jarayonda, tarjimon matnning mualliflik huquqlarini hurmat qilishi, matnni o'zgartirmasdan, faqat tarjima qilishga harakat qilishi kerak. Axloqiy javobgarlik, tarjimonning matnni to'g'ri va o'ziga xos tarzda o'tkazishi uchun zarurdir.

To'g'rilik va haqiqatni saqlash

Tarjimon har doim asl matnning ma'nosini saqlab qolishi va uni hech qanday noto'g'ri talqin qilmasligi kerak. Matnni tarjima qilishda, tarjimon o'zining shaxsiy talqinlarini kiritmasligi va faqat original matnni o'ziga xos uslubda ifodalashi lozim.

Tarjimonning asosiy axloqiy majburiyati — asl matnning xususiyatlarini o'zgartirmasdan, uning ma'nosini yangi tilda to'g'ri va aniq yetkazishdir.

Креатив yondashuv

Tarjimon kreativ yondashuvni qo'llagan holda, badiiy asarlar, she'rlar va murakkab matnlarni tarjima qilishda muhim rol o'ynaydi. Badiiy matnlarda, so'z o'yinlari, metaforalar va boshqa figurativ iboralar mavjud bo'lishi mumkin, shuning uchun tarjimon ijodiy yondashuvni qo'llashi zarur. Kreativ yondashuv tarjimonning tarjima sifatini oshiradi, chunki u matnni boshqa tilga shunchaki so'zma-so'z emas, balki ma'no va uslubni saqlab o'tkazadi. Tarjimonning ijodiy yondashuvi, asarning o'ziga xos uslubini saqlashda muhim ahamiyatga ega.

Tarjimada muammolar va ularni hal qilish yo'llari

Tarjimon turli xil muammolarni hal qilishda kreativ yondashuvni qo'llashi lozim. Tarjimadagi asosiy muammolar orasida so'zma-so'z tarjima, madaniyatlararo tafovutlar, sintaktik va grammatik xatoliklar, terminologik noaniqliklar mavjud. Tarjimon bu muammolarni hal qilish uchun o'zining bilim va tajribasidan foydalanishi kerak. So'zma-so'z tarjima, madaniyatlararo tafovutlar va grammatik xatoliklarni hal qilishda, tarjimon yangi tilga moslashtirish, madaniyatlarni hisobga olish va ma'no va uslubni saqlashga harakat qilishi lozim.

Tarjimonning axloqiy javobgarligi

Tarjimonning axloqiy javobgarligi yuqori darajada bo'lishi kerak. Tarjimon, matnni tarjima qilayotganda, faqat so'zlarning ma'nosini emas, balki ularning madaniy, ijtimoiy va ahloqiy kontekstini ham hisobga olishi lozim. Tarjimonning asosiy vazifasi — asl matnning ma'nosini saqlab qolish va uning ohangini yangi tilda to'g'ri aks ettirishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nida, E. A. (2001). *Language and Culture: A Social Linguistic Approach*. Oxford University Press.

2. Baker, M. (2011). In Other Words: A Coursebook on Translation (2nd ed.). Routledge.
3. Venuti, L. (2008). The Translator's Invisibility: A History of Translation. Routledge.
4. Newmark, P. (1988). A Textbook of Translation. Prentice Hall.
5. Hatim, B., & Munday, J. (2004). Translation: An Advanced Resource Book. Routledge.
6. Kade, O. (2009). Zweisprachigkeit und Übersetzung: Ein Vergleich von Fremdsprachen und deren Übersetzung in die eigene Muttersprache. Stauffenburg Verlag.
7. Schäffner, C. (2004). Translation and the Globalization of Culture. John Benjamins Publishing Company.
8. Chesterman, A. (2000). Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory. John Benjamins Publishing Company.
9. Munday, J. (2016). Introducing Translation Studies: Theories and Applications (4th ed.). Routledge.
10. Snell-Hornby, M. (1995). Translation Studies: An Integrated Approach. John Benjamins Publishing Company.